

## Remissvar (SOU 2023:52) - Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen

Fremia tackar för möjligheten att lämna synpunkter på betänkandet. Nedan följer våra synpunkter.

Fremia företräder 5 300 medlemsorganisationer som gemensamt har cirka 150 000 personer anställda. Medlemmarna är i huvudsak organisationer inom idéburen välfärd, civilsamhällesorganisationer samt kooperativa och värderingsstyrda företag.

### Sammanfattning

För Fremia är det av största betydelse att alla former av brottslighet riktad mot våra välfärdssystem tas på allvar och bekämpas med kraft. Brottslighet riktad mot välfärdssystemen riskerar att urholka det gemensamma förtroendet för dessa, dränerar dem på resurser och drabbar alla som verkar inom dem. Därför har vi höga förväntningar på våra rättsvårdande myndigheter och beslutsfattare när det gäller att motverka och beivra brottslighet.

Åtgärder mot brottslighet måste vara ändamålsenliga och träffsäkra. Fremia avstyrker utredningens förslag om att flytta en del av sanktionssystemet från de rättsvårdande myndigheterna till förvaltningsmyndigheter. Brottslighet riktad mot välfärdssystemen förtjänar att tas på lika stort allvar som annan brottslighet. Om de rättsvårdande myndigheterna saknar resurser för att kunna arbeta effektivt med välfärdsbrottslighet bör de istället tillföras tillräckliga resurser och kompetens.

Fremia beklagar att ännu en statlig utredning reproducerar uppskattningar av felaktiga utbetalningars omfattning som ett flertal statliga myndigheter sedan lång tid tillbaka har förkastat på grund av att de inte är evidensbaserade och betraktas som mycket osäkra. Att, såsom utredningen gör, presentera så osäkra uppskattningar som fakta främjar inte det

brottsförebyggande arbetet. Samtidigt riskerar det att på ett oansvarsfullt sätt sänka förtroendet för exempelvis personlig assistans.

Fremia avstyrker utredningens förslag om en obegränsad skyldighet att lämna uppgifter avseende juridiska och fysiska personer som bland andra skulle omfatta anordnare av personlig assistans. Vi ser behovet, men anser att en uppgiftsskyldighet behöver vara väl definierad. En obegränsad uppgiftsskyldighet kan inte anses uppfylla krav på förutsebarhet och rättssäkerhet.

Fremias yttrande över remissen begränsar sig i det följande till de delar som vi anser har störst betydelse för våra medlemmar. Det handlar framför allt om förslag som påverkar våra medlemmar som bedriver verksamhet med personlig assistans.

## **9.5.1 Det bör införas en utökad uppgiftsskyldighet för vissa aktörer avseende juridiska personer**

Utredningen gör bedömningen att för att säkerställa korrekta beslutsunderlag och korrekta utbetalningar samt förebygga och motverka bidragsbrott och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, ska det för vissa aktörer införas en uppgiftsskyldighet i socialförsäkringsbalken gällande uppgifter om juridiska personer.

I sin analys reproducerar utredningen uppskattningar av storleken på de felaktiga utbetalningarna som ett flertal statliga myndigheter sedan lång tid tillbaka har förkastat på grund av att de betraktas som mycket osäkra. Det beklagar Fremia. Det är djupt otillfredsställande att denna viktiga utredning bygger sina brottsförebyggande förslag på gissningar om brottslighetens omfattning.

Angående utredningens uppgift om 1 979 miljoner kronor i felaktiga utbetalningar av assistansersättning för år 2021 (s. 424) skriver exempelvis Ekonomistyrningsverket i den källa som anges i utredningen att "[s]kattningen avseende fel orsakade av den sökande bygger på KUT-delegationens skattning för 2018 som i sin tur bygger på en skattning som togs fram inom ramen för Ekonomistyrningsverkets samverkansuppdrag 2010 där man använde metoden expert elicitation. ESV bedömer därför att skattningen som avser fel orsakade av den sökande är mycket osäker.". (ESV 2023:22, s. 97)

Även Försäkringskassan, som är den myndighet som ansvarar för den statliga assistansersättningen, har avfärdat metoden expert elicitation för att uppskatta felaktiga utbetalningar som icke empirisk: "Skattningen av fel orsakade av sökande inom assistansersättning bygger på en tidigare skattning som gjordes med hjälp av expert elicitation. Denna skattning kan inte betraktas som empirisk och har en stor osäkerhet."

(Försäkringskassan, Felaktiga utbetalningar av assistansersättning, merkostnadsersättning och omvårdnadsbidrag, PM 2023:11, s 6)

Försäkringskassan anser inte ens att metoden expert elicitation är meningsfull att använda. "Enligt Försäkringskassan ger metoden inte en tillräckligt tillförlitlig uppskattning eftersom det saknas sätt att avgöra riktigheten i den uppskattning som görs av experterna." (Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, Läckaget i välfärdssystemen, del 2 Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen – Rapport 6, oktober 2019 s 30–31)

Vidare har Brottsförebyggande rådet "avrått från att använda expertbedömningar och menat att det är bättre att avstå från studier av de systemen." (Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, Läckaget i välfärdssystemen, del 1 Omfattningsstudier och bedömningar av felaktiga utbetalningar från vissa välfärdssystem – Rapport 4, juni 2019, förord)

Att myndigheterna nu tar avstånd från metoden expert elicitation har troligen sin grund i den kritiska undersökning av metodens potentiella användningsområden och tillämpningen av densamma som har gjorts av docenten Niklas Altermark och lektorn Hampus Nilsson vid Statsvetenskapliga institutionen på Lunds universitet. De har bland annat visat att den nuvarande tillämpningen av metoden inte är evidensbaserad; att det saknas skäl att tro att metoden alls kan bedöma storleken på de felaktiga utbetalningarna samt att metodens tillämpning av svenska myndigheter kraftigt avviker från de metodologiska rekommendationerna. Se exempelvis Altermark, N. & Nilsson, H. (2017) "Det handlar om miljarder". En metodanalys av hur assistansfusket bedöms av svenska myndigheter (STIL:s rapportserie 13).

Det råder ingen tvekan om att den personliga assistansen, liksom andra delar av välfärdssystemen, är utsatt för brottslighet. Mer kunskap behövs uppenbarligen om brottslighetens omfattning och metoder. Men att reproducera denna typ av mycket osäkra uppskattningar gagnar inte det brottsförebyggande arbetet. Fremia är kritiska till att det fortfarande efter så många år sprids skattningar om "mörkertal". Bland annat eftersom det på ett ogrundat sätt försvagar förtroendet för den personliga assistansen. Men minst lika allvarligt är att det är svårt att se hur det brottsbekämpande arbetet ska kunna förbättras om kunskapen om brottsligheten är så dålig.

Åtgärder för att bekämpa brottslighet som riktas mot assistansersättningen måste vara ändamålsenliga och träffsäkra. När de åtgärder som föreslås av utredningen baseras på så osäkra antaganden kan det ifrågasättas hur de kan förväntas bli ändamålsenliga och träffsäkra. Det är mycket olyckligt.

## 9.5.2 Utformningen av bestämmelsen

Utredningen föreslår att myndigheter, anordnare av personlig assistans och enskild som trätt i affärsförbindelse med anordnare av personlig assistans samt enskild som utfört sådan åtgärd som ger rätt till bilstöd, på begäran av Försäkringskassan ska lämna uppgifter om en juridisk person, när det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av socialförsäkringsbalken.

Fremia avstyrker förslaget, såsom det är formulerat i betänkandet. Vi ser behovet, men anser att en uppgiftsskyldighet behöver vara väl definierad. Utredningen (s. 427) anser att det inte är ändamålsenligt att göra en uttrycklig uppräkningslista av vilka specifika uppgifter som bör omfattas av uppgiftsskyldigheten. Fremia menar tvärtom att det av rättssäkerhetsskäl är absolut nödvändigt att definiera vilka uppgifter som ska omfattas av uppgiftsskyldigheten. Det är inte rimligt att exempelvis anordnare av personlig assistans ska vara skyldiga att utlämna uppgifter av vilket slag som helst. Den som av en myndighet ställs inför en begäran om att utlämna en uppgift måste kunna förutse vilken typ av uppgifter som kan omfattas och presenteras en legitim grund för utlämnandet. Förslaget, som får förstås som en obegränsad uppgiftsskyldighet avseende juridiska personer, går inte att överblicka.

## 9.6. Utökad uppgiftsskyldighet avseende annan fysisk person, samt 9.6.2 Utformningen av bestämmelsen

Utredningen föreslår att Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten får begära uppgifter från myndigheter, arbetsgivare och uppdragsgivare, anordnare av personlig assistans samt försäkringsinrättningar om annan fysisk person än den försäkrade. En sådan begäran får dock bara göras om det kan antas att en förmån kan komma att beslutas felaktigt eller med ett för högt belopp. Detsamma gäller om det kan antas att en förmån har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp. Den handläggande myndigheten ska informera den som begäran avser om uppgiftsinhämtningen.

Fremia avstyrker förslaget, såsom det är formulerat i betänkandet. Vi ser behovet, men anser att en uppgiftsskyldighet behöver vara väl definierad. Utredningen (s. 434) anser att det inte är ändamålsenligt att göra en uttrycklig uppräkningslista av vilka specifika uppgifter som bör omfattas av uppgiftsskyldigheten. Fremia menar tvärtom att det av rättssäkerhetsskäl är absolut nödvändigt att definiera vilka uppgifter som ska omfattas av uppgiftsskyldigheten. Det är inte rimligt att exempelvis anordnare av personlig assistans ska vara skyldiga att utlämna uppgifter av vilket slag som helst. Den som av en myndighet ställs inför en begäran om att utlämna en uppgift måste kunna förutse vilken

typ av uppgifter som kan omfattas och presenteras en legitim grund för utlämnandet. Detta är om möjligt av ännu större vikt när det handlar om uppgifter om fysiska personer jämfört med vad som är fallet med uppgifter om juridiska personer. Förslaget, som innebär en obegränsad uppgiftsskyldighet avseende fysiska personer, är mycket integritetskänsligt och går inte att överblicka.

## 10. Återstående frågor avseende det administrativa sanktionssystemet

I utredningens delbetänkande (SOU 2022:37) lades förslag om att införa ett system med sanktionsavgift. Fremia var inte remissinstans när betänkandet remitterades. Men vi vill i detta sammanhang framföra att Fremia avstyrker införandet av ett system med sanktionsavgift och ansluter oss i den delen till den argumentation som framfördes av SKR i deras yttrande över SOU 2022:37<sup>1</sup>. Vi anser att bidragsbrott även fortsättningsvis ska hanteras av rättsvårdande myndigheter.

Fremia hoppas att våra synpunkter beaktas i den fortsatta beredningsprocessen.

Med vänliga hälsningar

Henrik Petrén  
Branschansvarig personlig assistans  
Fremia

### Kontakt:

[henrik.petren@fremia.se](mailto:henrik.petren@fremia.se)

---

<sup>1</sup> <https://www.regeringen.se/contentassets/b325c353172f4c2695f260603ed0b64f/sveriges-kommuner-och-regioner.pdf>